

Պիշ աղէ՛ պիշ ընդ մարդ մլտից արեւուն ,
Տեսանիցէս անդ լոյս փայլեալ շողջողուն ,
Ծագեանց անդրէն նոր արշալոյս Հայութեան ,
Լուսոյն ծրխոյ՝ զրօշակ յայերս 'ի ծածան ,
Յոյր նըշուլից փախնուեն ճիւղադք գիշերին ,
Ուխք իմաստից առատացեալք ղեղանին :
Պնդեանց աստ իբր աննաղէն քաջ ասպետ ,
Զի ընդ խաւար կոյ մարտնչել քեզ յաւէտ :

Աւետիս Կարապետեան
Կ . Պօլէյի
Աշա . Ժառ . Վարժարանի :

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս Երրորդութեան խորհուրդն
կը պարունակէ իւր մէջ բնազանցական
և անիմանալի գաղտնիք , նոյնպէս եւ
Փրկագործ-Իւնն կը բովանդակէ մար-
դոյ սքանչելիքներն , իւր վախճանական
նպատակի և իւր սրտի և հոգւոյ նը-
կարագրութիւնն : Եթէ նուրբ մտա-
ծութեամբ նկատեմք , զարմանօք պի-
տի տեսնեմք որ սոյն երկու խորհրդոյ
մէջ ծածկուած են Աստուծոյ սկզբնա-
կան դիտաւորութիւնքն և տիեզերաց
կազմակերպութիւնն : Երրորդութեան
փառաց առջեւ կը յայտնուի մեր փո-
քրկութիւնն , կը ստորնանայ մեր իմա-
ցականութիւնը և բնաջինջ կը լինիմք
մեք : Բայց սրտագրաւ փրկագործու-
թիւնն , որոյ խորհուրդն գերագոյն ևս
է , չթողուր զմեզ ընդ երկար շննալ
և ոքանչանալ Երրորդութեան գաղա-
նեաց վերայ , այլ արտասուօք կը լեցը-
նէ մեր աչքերն եւ կ'ուղղէ զանոնք
առ վայր մի խաչի վրայ :

Սոյն խորհրդէն կը ծնի սկզբնական
մեղաց պատմութիւնն , որ յայտնապէս

կը ցուցնէ մարդոյ բնութիւնն : Եթէ
չընդունիմք սոյն մեղաց ստուգութիւ-
նը , որ արդէն բոլոր ազգաց աւան-
դութեամբք հաստատուած է , ան-
թափանցելի մթութիւն մի կը շրջա-
պատէ զմեզ և շատ գաղտնիք և խոր-
հուրդներ , շատ սլատահմունք և երե-
ւոյթներ անմեկնելի կը մնան : Ի՞նչ
բացատրութիւն կարեմք տալ մարդոյ
դէպ առ չարն ունեցած միտման , որ
միշտ կը հակառակի առ բարին եղած
յոժարութեան և ձայնին թէ՛ « Մենք
առաքինութեան և բարութեան հա-
մար ստեղծուած եմք » : Ի՞նչպէս կա-
րելի է բացատրել Մարդոյ թշուառու-
թեան արժանաւորութիւնը , նորա ա-
ռատահոս քրտունքը , որք մեծամեծ
ակօսներ կ'արդասաւորեն , յորդ ար-
տասութն , բազմաթիւ վշտերը , ար-
դարոց կրած դժբաղդութիւնները , չա-
րագործին յաղթանակները և անպա-
տուհաս յաջողութիւններն . Ի՞նչպէս
կարելի է պարզել եւ մեկնել ասոնք
առանց նախնական անկումն ընդունե-

լու : Նախաստեղծ Մարգոյն սոյն անկումն չընդունելով էր որ նախկին փիլիսոփայք անկան օտարուտի մոլորութեանց մէջ եւ հնարեցին Յիշափայ վարդապետութիւնն (1) :

Նախամօր Եւային տրուած անէծքն բաւական է մեղ համոզել սոյն սկզբնական մեղաց ստուգութեան, ուստի ծագումն առած է փրկագործութեան մեծ և երանաւէտ խորհուրդն, անէծք մը որ ամեն օր կը կատարուի մեր աչաց առջեւ : Ի՞նչ արդանդի ցաւեր են ճննդաբերութեան ժամանակ եւ սակայն ի՞նչ երջանկութիւն մայրութեան : Խորհրդաւոր ազդեցութիւններ, որք միանգամայն մօր մը վշտովն և ուրախութեամբը՝ մարդոյ կրկին ճակատագիրն այսինքն թշուառութիւնն և երջանկութիւնը կ'աւետեն : — Կարելի չէ մոլորիլ Աստուծոյ ճանապարհաց եւ կարգադրութեանց վերայ, մօր մը տաժանելի ճգնաց մէջ մարդկութեան կրկին վախճանը տեսնելով. սէտք է հաւատալ որ անիծից և դատապարտութեան մէջ ալ Նախախնամութեան կամքը կայ :

Բայ յայտմանէ կը տեսնեմք ամեն օր զաւակունք, որք իրենց հարց համար տատփոյ ենթարկուած են, կը տեսնեմք չարագործ անձինք, որոց յանցանաց ընդհարումն՝ իւրեանց առաքինի սերունդն կը հարուածէ. այս եւս կը հաստատէ սկզբնական մեղաց գոյութիւնն : Բայց գթութեան և բարութեան Աստուած մը՝ սոյն մեղօք մարդկութեան իսպառ կորուստն տեսնելով եկաւ մեղ փրկել : Ուրեմն մեր

(1) Սոյն փիլիսոփայք, հոգեփոխութիւնն ընդունելով կը հաւատային նաև որ հոգիք իրենց բնական նախորդ մարդոյն մէջ ինչ գէպքեր կ'ամփնակ օր ունեցած են ասոնց յիշատակը կը պահեն նաև յաջորդին մէջ, ուր որ տեղափոխին :

տկար և մեղադարտ արարածքս հարցնեմք արդ մ'չ մտօք՝ այլ սրտիւ, ինչպէս կրնայ Աստուած մը մեռնիլ : Եթէ բարի որդւոյ մը այս տիպարն, եթէ հաւատարիմ բարեկամաց այս օրինակն, եթէ Զիթենեաց սարի սոյն մենակեաց ազօթարարն, այս դառն բաժակն, այս խաչն, պատառատուն վարագոյրն, հերձեալ ապառաժն, բռնութեան սոսկալի տեսարաններն եւ մթութիւնքն չկարենան գրաւել մեր սիրտն, յափշտակել մեր մտածութիւնքն, կարելի չէ այլ եւս գերագոյն հրաշքներ և սրտազրաւ սքանչելքներ գտնել ոչ մի բանաստեղծի գրուածոց մէջ :

Սակայն թերեւս ըսուի. « Երեւակայութիւնները իրականութիւններ չեն. մեք լուսաւորեալ դարու մէջ կ'ապրեմք որ ոչինչ չընդունիր առանց առացոյցի » :

Իկցուք թէ լուսաւորեալ դարու մէջ ըլլամք, որոյ վերայ արդէն ոմանք տարակուսած են, բայց սէտք չէ զարմանալ երբ մեղ յիշեալ առարկութիւն ըլլուի : Երբ քերմ հսկառակութիւններ կը յուզուէին ընդդէմ քրիստոնէութեան՝ Օրիժէներն, Քլարքներն, Պօսիւէներն կը պատասխանէին, բայց դարձեալ բնազանցական վիճաբանութիւններն կը շարունակուէին ընդդէմ սոյն կրօնի և ինչպէս Արես, Սէլս և Պօրփիւր կ'ըսէին Քրիստոնէութեան համար թէ խորագիտութեանց եւ գաղտնեաց հիւստածք մի է, որք իսպառ անօգուտ են երեւակայութեան և սրտին և որոց աղանդաւորքն յիմար և պոկասամիտ են : Ո՞վ կարող է պատասխանել այս անարդանաց և հաստատել որ Աւետարանական մշակութիւնը՝ բանաստեղծի մշակութիւն է, մշակութիւն փափուկ և մատաղ հոգւոյ, վասն զի եթէ քրիստոնէութեան

գերադանցութիւնը նկարագրեն, նո-
քա պիտի պատասխանեն թէ « Լսի
բանաստեղծական նկարագրութիւն մ'
է այդ, պէտք է սկզբունքներ և նիւ-
թեր յառաջ բերել » . և թէ պատ-
ճառներով հաստատել ջանաս, պիտի
ըսեն թէ՝ « Միայն ղգացումներ և օ-
րինակներ պէտք են », վերջապէս խիստ
դժուարին է համոզել այսպիսի յու-
ղողը հակառակորդներն, որք հա-
տատուն չեն իրենց հարցմանց մէջ և
միշտ կը փոփոխեն իրենց առարկու-
թիւններն : Պիտի ջանամք՝ փրկագոր-
ծութեան վրայ մի քանի բան եւս ա-
սելով ցուցնել թէ Քրիստոսէական
Աստուածաբանութիւնը, այնքան ան-
անհէթեթ չէ, որչափ կը կարծուի :

Տիեզերական ընդհանուր աւան-
դութիւն մի կ'ուսուցանէ մեզ թէ՝
Մարդն ստեղծուած է, այժմեան վի-
ճակէն աւելի կատարեալ վիճակի մը
մէջ և թէ անխումբ մը տեղի ունեցած
է : Այս աւանդութիւնը կը հաստա-
տուի ամեն գաւառաց և ամեն ժամա-
նակի փիլիսոփայից կարծեօք, որք չկա-
րացին հասու լինել թէ ինչ է մարդն
բարոյապէս, առանց կատարելութեան
նախկին վիճակն ընդունելու, զոր կո-
րուսած էր Մարդկային բնութիւնը իւր
սխալմամբ :

Մարդը ի հարկէ որ և է վախճա-
նի մը համար ստեղծուած է . և՛ որով-
հետեւ կատարեալ ստեղծուած է,
պէտք է որ անպատճառ կատարեալ
վախճանի մը կոչուած ըլլայ :

Բայց երբ մարդն անկաւ իւր սը-
խալմամբ, արդեօք իւր վախճանական
նպատակն եւս փոփոխեցա՞ւ : Ո՛չ եր-
բէք, վասն զի նորէն չստեղծաւ, ո՛չ
երբէք, զի մարդկային աղբը չոչնչա-
ցաւ, որպէս զի մի ուրիշ սերունդի
անդի տայ :

Այսպէս ուրեմն՝ իւր անհնազան-

դութեամբ մահկանացու և անկատար
դարձած մարդն, միշտ մնացած էր իւր
անմահական և կատարեալ վախճան-
ներովն : Եւ ինչպէս պիտի կարենայ
հասնիլ այս վախճանին իւր ներկայ
անկատար վիճակովն : Առ այս անբա-
ւական է նա միայն իւր զօրութեամբ,
ինչպէս հիւանդ մարդ մը անբաւական
է բարձրանալ մտածութեան այն ա-
տիճանին, ուր կարող է հասնիլ ա-
ռողջ եւ ողջամիտ մարդն : Ուրեմն
սոյն անկման ծանրութեան և կանգ-
նման զօրութեան մէջ անհամեմատու-
թիւն մը կայ, անկումն ծանրախիլու
և մեծ, իսկ մարդոյ կանգնելու զօրու-
թիւնն նուազ և աննշան : Այս տեղ
ահա՛ ղգայի կը լինի օգնութեան կամ
փրկագործութեան մը կարեւորու-
թիւնը :

Թերեւս ըսուի, որ « Այս պատճա-
ռաբանութիւնը առաջին մարդոյն հա-
մար է, և մեք կարող եմք մեր վախճա-
նական նպատակին հասնիլ . ի՞նչ անի-
րաւութիւն և ի՞նչ անպատեհութիւն
է մտածել որ մեք ամենքս պիտի պատ-
ժուիմք մեր նախամօր սխալմամբ » :

Առանց այս տեղ վճռելու թէ Աս-
տուած արդար կամ անիրաւ էր զմեզ
համապարտ ընելուն, սա միայն գի-
տեմք և բաւական է մեզ դիտնալ, որ
սոյն օրէնքը գոյութիւն ունի : — Ամեն
ուրեք կը գտնուին որդիներ, որք ի-
րենց մեղապարտ հարց պատուհաս-
ներն կը կրեն և մինչեւ իսկ Տիեզերաց
բնական օրինաց մէջ կը գործադրուի
սոյն օրէնքն : Երբ հօր մը շուայաու-
թեամբ ատաղցեալ մանուկ մի կը ծը-
նի, ինչո՞ւ չեմք բողբեր բնութեան
դէմ : Ինչ ըրած է այս խեղճ անմեղ
մանուկն, որ կը կրէ այլոց միութեան
յառաջ եկած վշտերն : Այո՛, այո՛,
հոգւոյ ատաղցն և ս ժառանգական են
ինչպէս մարմնոյնը, և մարդ կը պատ-

ժողովի մինչև իւր վերջին սերունդին մէջ այն յանդանօք, զոր թողած է մեզս պիտի զգուշանային :

Այսպէս ահա մի կողմէն տիեզերական աւանդութեամբ ճշմարտութեամբ և փոխանցութեամբ յաջորդած բնական եւ բարոյական ախտն մտաւրով մարդոյ մէջ և միւս կողմէն ալ մարդոյ վախճաններն նոյն կատարելութեան մէջ ըլլալով, ինչ որ էին անհրաժեշտութեան մէջ յառաջ, թէ և մարդն ինքնին մոլորած լինի, գարձեալ փրկուի :

Փրկագործութեան մը անհրաժեշտ կարեւորութիւնը հաստատելէն զինքն իր մնաց տեղ մը որոնել թէ ո՞ր կարգի մէջ կարելի է զայն գտնել : Այս կամ մարդկային կարգին մէջ կամ աւելի գերազանց էակի մէջ կարելի է գտնալ :

(Շարունակելի է)

ՀԱՆԴԵՍ

ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԻ

ՆՈՐԱՊՍԱԿ ԿԱՅՍԵՐ

Ամսոյ 6ին Տեղւոյս Կառավարութեան կողմէն յատուկ հրաւիրագրով տմեն Վանքերէն խնդրուած էր երկրորդ օրը Կառավարութեան պալատը ներկայ գտնուիլ Նորապետի Կայսեր հրովարտակի ընթերցման : Որոշեալ ժամուն մեր Ամեն Ս. Պատրիարքը երեք Եպիսկոպոսաց և երեք վարդապետաց ընկերակցութեամբ գնաց Կառավարութեան պալատը, ուր մի ընդարձակ

սրահ պատրաստուած էր ընթերցման հանդիսի համար և ուր արդէն ժողոված էին թէ՛ դատարանի և թէ՛ զինուորական պաշտօնեայք, ինչպէս եւ իւրաքանչիւր ազգաց հոգեւոր գլուխներն . այն է Յունաց Պատրիարքը, Յոյն — Կաթողիկոս Եպիսկոպոսը, Լատինաց Պատրիարքի կողմէն փոխանորդ մի եւ Հրէից Խախամը : Երբ պաշտօնական անձինք ամբողջացան, Վսեմ Կառավարիչն Հրովարտակի ի ձեռքն սրահը մտնելով՝ յարգանքով թահրիաթ Միւտիւրին ներկայացոյց կարգալու համար : Արտաքոյ սրահին ժողովորդեան խուռն բազմութիւն լցուած էր հրովարտակը լսելու փափագանքով, զորաց հազարապետի առաջարկութեամբ Կառավարիչը հրամայեց ներս առնել սրահի տանելուն չափ, և ապա Թահրիաթ Միւտիւրին կարգաց բարձր ձայնիւ նախ հրովարտակը եւ յետոյ Կառավարչին ուղղեալ գիրն, որով կը ծանուցուէր նախորդ Կայսեր անկման պարագաները և Սուլթան ՄԱՌԻՔՍՍԱՅ Գահակալութիւնը : Այնուհետեւ Յունաց Պատրիարքը յունական լեզուով բարկ մաղթական ճառ մի կարգաց, յետ օրոյ մեր Ս. Պատրիարքը Տաճկական բարբարոյ անպատրաստական բանախօսութեամբ մի Աստուծոյ — Ազիլի օրով Օսմանեան պետութեան վտանգաւոր և տխուր կացութիւնը բացատրեց և շնորհակալութիւն յայտնեց Նախախնամութեան և Թուրքիոյ Հայրենասիրաց, որք համայն երկիրը մեծ վտանգէ մը աղատեցին և ապա Նորապետի Կայսեր կենաց, Նախարարաց յարատեւ հայրենասիրութեան և զինուորականաց քաջութեան համար բարեմաղթութեամբ վերջացոյց խօսքը : Բոլոր հանդիսականք բանիւ բերանոյ շնորհակալութիւն յայտնեցին մեր Ս. Պատրիարքին :